

A SZERZETESI TISZTASÁGI FOGADALOM, MINT HÁZASSÁGI AKADÁLY AZ EGYHÁZ HATÁLYOS JOGÁBAN

UJHÁZI Lóránd*

Notter Antal véleménye szerint a „szerzetesi professio, a szerzetesség központi intézménye.” Ez teszi ugyanis a „szerzetest szerzetessé”.¹ A szerzetesi fogadalom klasszikus elemei: a szegénység, az engedelmesség és a tisztaság. A fogadalom nemcsak erkölcsi, hanem jogi kötelezettséget hoz létre a három elem vonatkozásában.²

Az érvényes szerzetesi fogadalom (*professio*) különböző jogterületeken fejti ki hatását. A házasságjogi dimenzió ezek közül az egyik leglátványosabb. Az 1983-as Egyházi Törvénykönyvből³ egyértelmű, hogy nem minden szerzetesi fogadalom generál házassági akadályt. Azok a fogadalmasok kísérlik meg érvénytelenül a házasságot, akiket „szerzetes intézményben tett nyilvános, örök tisztasági fogadalom kötelez” [CIC (1983) 1088. k.].

A kánon megértéséhez azonban a szerzetesség történelmi és a zsinati *ius connubii* értelmezését is vizsgálni kell. A szerzetességet hagyományosan a keresztény élet kiválóbb formájának tekintették a teológiában. Ez hatott az egyházi jogalkotásra, amely védő jogszabályokkal vette körül mind a fogadalmat, mind

---

* Egyetemi tanár, PPKE KJPI.

¹ NOTTER Antal: *A szerzetesi professio egyházi és világi jog szerint*. Grill Károly, Budapest, 1908. 5.

² Francesco COCCOPALMERIO: *Gli istituti religiosi nel nuovo Codice di diritto canonico*. Milano, Ancora, 1984.; Antonio CALABRESE: *Istituti di vita consacrata e Società di vita apostolica*. Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 2011.; Elio GAMBARI: *I religiosi nel Codice*. Milano, Ancora, 1986. 21.

³ *Codex Iuris Canonici*. Città del Vaticano, 1983. A továbbiakban: új vagy hatályos törvénykönyv, vagy CIC (1983). Magyarul: *Az Egyházi Törvénykönyv*. Szerkesztette, fordította és a magyarázatot írta ERDŐ Péter. Budapest, Szent István Társulat, 2001.

az ebből származó életállapotot.⁴ A kezdeti büntetőjogi orientáltságú védelmet idővel a házasságjog területére is kiterjesztették. Erre a legalkalmasabbnak a házassági akadály jogintézménye kínálkozott.

A hagyományos felfogást gyengítette a zsinati koncepció, amely a krisztushívők egyenlő méltóságáról és az életszentségre való általános meghívásáról szól [Lumen Gentium⁵ 32.pont, CIC (1983) 208. k.].⁶ Ez ugyanis nehezen egyeztethető össze a szerzetesség privilegizált és védelmi alapú megközelítésével. Továbbá a CIC (1983) már a házassághoz való jog lehető legkiterjesztőbb értelmezését képviseli, ezért minimalizálta a jogképességet korlátozó házasságjogi szabályokat.

Az egymásnak feszülő történelmi szempontokat és a zsinati elveket a jogalkotónak egyszerre kellett érvényesíteni az Egyházi Törvénykönyvben és az eltérő jogi kötőerővel rendelkező újabb pápai és szentszéki dokumentumokban.

A tanulmány hipotézise, hogy a jogalkotó a szerzetesség hagyományos privilegizált megközelítését és a krisztushívők általános életszentségét, illetve a házassághoz való jog értelmezését próbálta feloldani. Ennek érdekében amennyire lehetett leszűkítette a fogadalomból származó házassági akadály személyi és tárgyi hatályát.⁷ Hipotézisemet elsősorban a kvalitatív módszerrel támasztom alá, elsődleges és másodlagos irodalmat dolgozok fel, amelyet összevetek és következtetéseket vonok le.

1. A fogadalom akadályának bibliai és történelmi háttere

A mennyek országáért vállalt tisztaság biblikus alapokkal rendelkezik. A Názáreti Jézus szavai (Mt 19,10–12) és életpéldája, illetve Pál apostol szüzességről vallott tanítása (1Kor 7,25–28) alapján fogalmazódott meg, hogy a tisztaságban való élet Krisztus tökéletesebb követésére, (utánzására – *imitatio*

⁴ Piero PELLEGRINO: L'impedimento del voto pubblico perpetuo di castità in un istituto religioso nel nuovo diritto matrimoniale canonico (Can. 1088 CIC; Can. 805 CCEO). *Ius Canonicum*, Vol. 79., N.15. (2000) 75. [A továbbiakban PELLEGRINO (2000a).]

⁵ *A II. Vatikáni Zsinat Lumen gentium kezdetű dogmatikus konstitúciója az Egyházzól*. Róma, 1964. november 21. [a továbbiakban: LG] <https://tinyurl.com/2duxxvn3>

⁶ A krisztushívők egyenlő méltóságához ld. Álvaro del PORTILLO: *Laici e fedeli nella Chiesa*. Milano, Giuffrè, 1999. A házassághoz való joghoz ld. Héctor FRANCESCHI: Una comprensione realistica dello ius connubii e dei suoi limiti. *Ius Ecclesiae*, Vol. 15. (2003) 335–369.; Uő.: *Riconoscimento Tutela dello «ius connubii» nel sistema matrimoniale canonico*. Milano, Giuffrè, 2003.

⁷ FRANCESCHI (2003a) i. m.; FRANCESCHI (2003b) i. m.

Christi) ad lehetőséget. Ilyen értelemben mind a papi cölibátus, mind a szerzetesi tisztasági fogadalom közös teológiai alapokra vezethető vissza. Lényeges különbség azonban, hogy a klerikusi életállapot nem *ex natura rei*, hanem a jogalkotó szándéka miatt akadály a házasságnak.⁸ A tisztasági fogadalmat azonban természetéből adódóan már a korai egyházban ellentétesnek tartották a házasséval,⁹ jóllehet ennek jogi dimenziója csak fokozatosan bontakozott ki. A jogi szabályozás elméleti megalapozásához hozzájárultak a korszak teológusai és lelki mesterei (Szent Pachoniusz, Szent Bazil, Szent Ágoston és Szent Benedek). Az aszkéták, a szüzek, a remeték, a cönobiták és az anakronéták fogadalmát főszabály szerint sokáig nem tartották sem a házasság bontó, sem tiltó akadályának.¹⁰ Luigi Chiappetta szerint az ötödik századtól lehet a tisztasági fogadalom házasság érvénytelenítő joghatásáról beszélni.¹¹ Egyes szerzők, mint Nagy Szent Vazul már valóban utal a fogadalmas csoportok (*virgines velatae*) házasságának érvénytelenségére.¹² Hogy ez az ötödik században ténylegesen mit jelentett, nem világos.¹³ A kalkedoni zsinat 16. kánonja 451-ben, mint első egyetemes zsinat is, amely a kérdésben nyilatkozik, inkább büntetőjogi szemléletű.¹⁴ A fogadalmas szüzek házassága kapcsán kiközösítést helyezett kilátásba. A büntetés alapjául szolgáló házasság érvényességéről azonban nem esett szó. A többi pápai levél és rendelkezés is inkább ezt a büntető, de nem a szentségjogi aspektust hangsúlyozta. Sziriciusz (384–399), I. Ince (402–417) és I. Leó (440–446)¹⁵ döntéseiből is inkább a fogadalmasok házasságának az érvényességére lehet következtetni. A védelmet időnként állami szabályok is előmozdították¹⁶ akár azzal, hogy azoknak a férfiaknak az esetében, akik

⁸ A különböző megközelítésekhez lásd UJHÁZI Lóránd: A szent rend házassági akadály (1087. kán.). *Sapientiana*, 2010/2. 57–72.

⁹ Pierce BEAVER: The Rise of Monasticism in the Church of Africa. *Church History*, Vol. 6., No. 4. (1937) 350–372.; Anita GOSWAMI: Hermit to Cenobitic a Study in Early Christian Monasticism. *Proceedings of the Indian History Congress*, Vol. 66. (2005–2006) 1329–1335.

¹⁰ Agostino D'AVACK: Impedimenti al matrimonio (diritto canonico). In. Aa. Vv.: *Enciclopedia del Diritto*. Milano, Giuffrè, 1970. 251–260.

¹¹ Luigi CHIAPPETTA: *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica e concordataria*. Roma, Edizioni Dehoniane, 1990. 158.

¹² SZENT VAZUL: Ep. Ad Amphiloich c. 6.; SIPOS István: *A katolikus házasságjog rendszere*. Pécs, Haladás Nyomda Részvénytársaság, 1940. 206.

¹³ Janusz KOWAL: Impedimentum voti e dimissione dall'istituto religioso. *Periodica*, Vol. 88., No. 1. (1999) 36.

¹⁴ Uo. 37.

¹⁵ Uo. 38.

¹⁶ Janusz KOWAL: *Uscita definitiva dall'istituto religioso dei processi di voti perpetui*. Roma, Pontificio Istituto Biblico 1997. 24–68.

szüzességi fogadalmat tett nőket házasságra akarták rábírní, halálos ítéletet is kilátásba helyeztek.¹⁷

A fogadalom nem büntetőjogi védelme leglátványosabban a házassági akadályok területén jelent meg. A többi akadályhoz képest azonban a fogadalom akadályja annyiban sajátos, hogy a szent rend akadályához hasonlóan sem a római jogból, sem más népek tételes vagy szokásjogi előírásaiból nem vezethető le, hanem csakis az egyház tanításából és jogi hagyományából értelmezhető.¹⁸ Továbbá amíg a házassági akadályok elsősorban a házasságot és annak szentségi méltóságát, addig a fogadalom akadályja közvetve a tisztasági fogadalmat is védte. A fogadalom közvetlen védelméről természetesen már a szerzetesjog gondoskodott. Ez jelentette egyrészt a megelőző védelmet, minthogy az érvényes fogadalomtételhez megkövetelte a szabad állapotot. Másrészt jelentett egy utólagos védelmet, minthogy a házasságkötés vagy házassági kísérlet a rendből való elbocsátást eredményezte.

A fogadalom házasságjog területén való szabályozásában meghatározó szerepet játszott Petrus Lombardus¹⁹ és Gratianus,²⁰ akik bevezették az ünnepélyes és az egyszerű fogadalom közötti megkülönböztetést. Egyrészt megfogalmazták, hogy a fogadalom minden esetben házassági akadályt hoz létre, de másrészt lefektették, hogy a különböző fogadalmak eltérő joghatással rendelkezhetnek. Az ünnepélyes fogadalom a házasság bontó, az egyszerű fogadalom pedig a tiltó akadályát képezte. A II. Lateráni zsinat (1139) hetedik kánonja a szent rendben lévők házassága vonatkozásában megerősíti az érvénytelenséget, és a zsinat nyolcadik kánonja ezt kiterjeszti a szerzetesekre is.²¹ A kánonjogtudomány fogalmait később III. Celesztin (1191–1198) és III. Ince (1198–1216) vezette át az egyház tételes jogába.²² Mindemellett Aquinói Szent Tamásig,²³ illetve a skolasztikus szerzőkig hiányzott a jogi megkülönböztetés mögül a teológiai megalapozás. A skolasztikusok az ünnepélyes, természeténél fogva örök szerzetesi fogadalomban látták a test Istennek való végleges átadá-

¹⁷ Justinian, Cod. Leg., 5. de episc et cleric. Ld. még Louis BRÉHIER: *A bizánci birodalom intézményei*. Budapest, Bizantinológiai Intézeti Alapítvány, 2003. 539–542.

¹⁸ Tommaso MAURO: Gli impedimenti relativi ai vincoli religiosi: Ordo e votum (cann. 1087–1088.). In: Piero Antonio BONNET – Carlo GULLO (a cura di): *Diritto matrimoniale canonico*. Vol. I. Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 2002. 541–542.

¹⁹ Sent., IV, D. XXXVIII, 3.

²⁰ D. XXVII.

²¹ Carl von HEFELE: *Conciliengeschichte*. Freiburg im Breisgau, Herder, 1886. 438–451.

²² PELLEGRINO (2000a) i. m. 78.

²³ AQUINÓI SZENT TAMÁS: *Summa theologiae*, P. III, Suppl., q. LIII, art. 1–2.

sát, szemben az egyszerű fogadalommal, ahol nem történik végleges átadás. Mivel csak az örökös kötelék válhat a másik felbonthatatlan kötelék, a házasság akadályává, ezzel magyarázták, hogy az ünnepélyes fogadalom bontó, de az egyszerű fogadalom csak tiltó akadály. VIII. Bonifác (1235–1303) már ennek az elvnek alapján rendelkezik arról, hogy az ünnepélyes fogadalom képezi az érvénytelenítő akadály alapját.²⁴ IX. Gergely summás megfogalmazását, mint-hogy az ünnepélyes fogadalom érvényteleníti, az ideiglenes fogadalom pedig tiltja a házasságot,²⁵ a Tridenti Zsinat is megerősítette,²⁶ és ez a kettős rendszer (tiltó és bontó akadály) egészen a hatályos jogig hatályban volt.

2. Az akadály terjedelme

A új törvénykönyv mind terminológiai, mind lényegi módosításokat eszközölt a fogadalom házassági akadályá tekintetében. Pérez De Heredia és Valle Ignacio hangsúlyozzák, hogy nem is a fogadalom, hanem a jogalkotó által a fogadalomhoz kapcsolt érvénytelenítő akadály eredményezi a házasság érvénytelenségét.²⁷

Ami a terminológiai szempontokat illeti, az új törvénykönyv egyrészt általánosságban meghatározza a fogadalom fogalmát: Istennek megfontoltan és szabadon, valamely lehetséges és nagyobb jóra tett ígéret, melyet a vallásosság erénye alapján teljesíteni kell (1191. k. 1. §). Másrészt a szerzetesjogban kifejezetten a szerzetesi fogadalom kategóriáit tisztázza (654–658. kk.). A jogalkotónak ügyelni kellett, hogy a joganyagot ne terhelje meg túlságosan a teológiai szempontokkal. A teológiai kategóriák mélyebb értelmezése az Egyházi Törvénykönyvön kívüli szentszéki és pápai dokumentumok és a szakirodalom feladata.

A fogadalom akadályára vonatkozó 1088. kánon a fogadalom általános, és a szerzetesjoghoz kapcsolt különös fogalmát már tudottnak veszi.

²⁴ C. un., VI, III, 15.; Piero PELLEGRINO: *L'impedimento dei vincoli religiosi nel matrimonio canonico*. Torino, Giappichelli, 2000. 80–81. [A továbbiakban PELLEGRINO (2000b).]

²⁵ *Votum solemne impedit et dirimit matrimonium post contractum; votum simplex tantum impedit contrahendum, sed non dirimit post contractum.*” X. 4, 6, cc. 3, 4, 6, 7.

²⁶ Conc. Trid., Sessio XXIV, c. 9. In: Joseph ALBERIGO – Joseph A. DOSSETTI – Pericles JOANNOU – Claude LEONARDI – Paul PRODI (a cura di.): *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*. Bologna, Istituto per le scienze religiose, 1973. 775.; Stephan DUSIL: *The Emerging Jurisprudence, the Second Lateran Council of 1139 and the Development of Canonical Impediments*. In: Melodie H. EICHBAUER – Danica SUMMERLIN (eds.): *The Use of Canon Law in Ecclesiastical Administration, 1000–1234*. Leiden – Boston, Brill, 2018.

²⁷ Pérez De HEREDIA – Ignacio VALLE: *Comento al canone 1088. can.* In: Angelo D'AURIA (a cura di): *Diritto Matrimoniale canonico*. Roma, 1998. 65.

Terminológiai változtatás azonban, hogy az új törvénykönyv az 1917-es Egyházi Törvénykönyvhöz²⁸ képest a házassági akadály tekintetében már nem a fogadalom (*votum*), hanem a tisztasági fogadalom (*votum castitatis*) kifejezést használja. A jogalkotó így akarta jelezni, hogy a hármass szerzetesi fogadalom közül a tisztasági fogadalom, amely „az eljövendő világ jele és az osztatlan szívben a bőségesebb termékenység forrása, mely magában foglalja a celibátusban való teljes önmegtartóztatás köteleességét” (599. k.), hozza létre a házassági akadályt.²⁹ Az új törvénykönyv továbbá a házassági akadály kapcsán már nem ünnepélyes, hanem örök fogadalomról beszél. Egyetlen helyen különbözteti meg az ünnepélyes és az egyszerű fogadalmat (1192. k. 2. §). A megkülönböztetésnek azonban legfeljebb a megszentelt élet intézményei részleges jogában lehet jelentősége,³⁰ de a házassági akadály szempontjából semmilyen következménnyel nem bír.

A terminológiai kérdéseken túl a hatályos törvénykönyv fontos anyagi jogi változtatásokat is eszközölt.³¹ Pellegrino ennek kapcsán hangsúlyozza, hogy a jogalkotó szabadon határozza meg a fogadalom konjunktív feltételeit, amelyek alapján a házasság érvénytelen lesz.³² Angelo D’Auria három konjunktív feltételt határoz meg, mint amelyek az akadály létrejöttéhez szükségesek: 1. érvényes, 2. örök tisztaságra, 3. szerzetesi intézményben tett fogadalom.³³

2.1. Érvényes fogadalom

A jogalkotó a fogadalom érvényességét a kánonban külön nem említi, az értelmező rendelkezések alapján azonban evidenciának számít (1191. k.). A CIC (1983) a fogadalmakkal kapcsolatban megerősíti a jogcselekmények általános érvényességi feltételeit (szabadság, az értelem elégséges használata, a súlyos

²⁸ *Codex Iuris Canonici*. Romae, 1917. A továbbiakban: CIC (1917).

²⁹ Domingo ANDRÉS: *Le forme di vita consacrata*. Roma, Manualia, 2005. 88–89. Ezeket a tetteket Prümmer kettős hatású bűnnek nevezi, hiszen egyszerre bűn a tisztaság morális és a fogadalom jogi előírásaival szemben. Dominic PRÜMMER: *Manuale Iuris Canonici*. Friburg, Herder, 1922. 296.

³⁰ José Tomás Martín DE AGAR: *Commento al canone 1192*. Ez biztos nem magyarul íródott – az eredeti nyelven kellene megadni. In: Juan Ignacio ARRIETA (szerk.): *Codice di Diritto Canonico e leggi complementari, commentato*. Roma, Coletti a San Pietro, 2022. 792.

³¹ PELLEGRINO (2000b) i. m. 97.; Ulrich MOSIEK: *Kirchliches Eherecht*. Freiburg, Rombach, 1976. 164–165.

³² PELLEGRINO (2000a) i. m. 75–76.

³³ Angelo D’AURIA: *Gli impedimenti matrimoniali*. Roma, Lateran Uni. Press, 2002. 142.

és igazságtalan félelemtől és megtévesztéstől való mentesség [124–126. kk.]). Csak az érvényes fogadalom váltja ki a házassági akadályt. A külső forma szerint jogszerűen letett fogadalmat érvényesnek vélelmezzük (124. k. 2. §). A vélelem a jogcselekményekre vonatkozó általános szabály szerint jogerős közigazgatási határozattal, illetve bírói ítélettel megdönthető. Sipos István még a CIC (1917) kapcsán megjegyzi, hogy az ilyen körülmények között kötött házasság a fogadalom érvénytelenségét kimondó hatósági döntés előtt is érvényes,³⁴ hiszen éppen az jogi aktus hiányzik, amely a házassági akadályt létrehozza. A jogbiztonság elve alapján meggyőzőbbnek tűnik, hogy a házasság akkor sem lesz automatikusan érvényes, ha bebizonyosodik, hogy az akadály alapját képező fogadalom alaki vagy anyagi okok miatt érvénytelen volt. A házasság azonban az érvényesítés általános elvei alapján akár egyszerű érvényesítéssel (1156–1160. kk.), akár gyökeres orvoslással érvényesíthető (1161–1165. kk.)

2.2. Örök tisztasági fogadalom

A hatályos jog szerint csak az örök tisztasági fogadalom képezi a házasság akadályát. Ez a fogadalom a személyt egész hátralévő életében kötelezi. Jelentősége okán a jogalkotó erre a jogcselekményre csak azt tekinti jogképesnek, aki a huszonnegyedik életévét betöltötte, és legalább három év ideiglenes fogadalmát már letöltötte (658. k.). A kodifikált jog óta (1917-es CIC, 542. k. 1°, 573. k. 1°), akkor sem tehet a személy ideiglenes vagy örök fogadalmat, ha a házastársa ehhez hozzájárulna. A házasság abszolút akadályát jelenti az érvényes fogadalomnak.

Az új törvénykönyv hatálybalépéséig az egyszerű fogadalomnak is volt házasságjogi következménye.³⁵ Ahogy a történeti áttekintésnél említettük, a CIC (1917) hatályon kívül kerüléséig létezett a hagyományos felosztás, amely különbséget tett a házassági tiltó és a bontó akadályai között. Ennek megfelelően a jogalkotó külön tárgyalta a fogadalom házasságot tiltó és bontó jogkövetkezményét. Az egyszerű fogadalom tiltó [CIC (1917) 1058. k. 2. §], az ünnepélyes fogadalom pedig bontó [CIC (1917) 1073. k.] akadályként szerepelt.³⁶ Az egyszerű fogadalom gyűjtőfogalom volt, amely magában foglalta a szüzességi, a tökéletes

³⁴ SIPOS István: *A katolikus házasságjog rendszere*. Pécs, Haladás, 1928. 208.

³⁵ Vittorio PARLATO: *La professione religiosa*. Milano, Giuffrè. 1979.

³⁶ Francisco Xaver WERNZ – Petri VIDAL: *Ius Canonicum. Codicis Normam Exactum. De Religiosis*. Romae, Universitatis Gregoriana, 1933. 216–217.

tisztasági, a házasságkötéstől való tartózkodás, a nagyobb rendek felvételének és a szerzetbe lépés fogadalmát.³⁷ Piero Pellegrino véleménye szerint mindez azt bizonyítja, hogy egyedül a jogalkotó döntésére vezethető vissza, hogy milyen típusú fogadalom és az milyen keretek között képezi a házasságkötés akadályát. Csak jogalkotói kérdés az is, hogy az ideiglenes fogadalom a házasság érvényességi vagy megengedettségi akadályaként áll fenn.³⁸ Ezt bizonyítja, hogy a CIC (1917) ismerte a főszabály alóli kivételt, minthogy lehetővé tette, hogy az egyszerű fogadalom ne csak tiltó, hanem bontó akadályt hozzon létre, amennyiben az Apostoli Szentszék úgy rendelkezett [CIC (1917) 1073. k. 2. §]. Ilyen kivételnek számított XIII. Gergely 1584. május 25-én kiadott *Ascendente Domino* kezdetű konstitúciója.³⁹ Ennek alapján a Jézus Társaságában tett egyszerű fogadalom is bontó akadály alapját képezte.⁴⁰

Az 1983-as Egyházi Törvénykönyv egyszerűsítette a joganyagot. Megszüntette a tiltó és a bontó akadályok megkülönböztetését. Az egyszerű vagy ideiglenes fogadalomnak a házasságjog területén már nem tulajdonít jelentőséget. A jogalkotó a főszabályt gyengítő kivételes lehetőséget is megszüntette. A törvénykönyv már nem említi azt a lehetőséget, hogy az ideiglenes fogadalmat szentszéki intézkedéssel érvénytelenítő joghatással lehet felruházni. A legfőbb jogalkotó ma is rendelkezhetne úgy, hogy adott közösségben az ideiglenes fogadalomnak érvénytelenítő joghatást tulajdonít. Ez azonban ellentétes lenne a házassághoz való jog korlátozásának minimál szemléletével. Ennek az alapelvnek az érvényesítése érzékelhető abból is, hogy már a kódexrevízió korai szakaszában megszületett a hatályos kánonnal megegyező jogszabálytervezet,⁴¹ amelyben már az egyszerű vagy ideiglenes fogadalomnak semmilyen jelentőséget nem tulajdonítottak a házasságjogban. Az ideiglenes fogadalomnak is vannak ugyan védő jogszabályai, de ezek a szerzetes- és nem a házasságjog területéhez tartoznak. A házasságkötés esetén ugyanis az ideiglenes fogadalmat szerzetes „magánál a ténynél fogva elbocsátottnak számít” [CIC (1983) 694. k. 1. § 2.].

³⁷ SIPOS (1940) i. m. 125–126.

³⁸ PELLEGRINO (2000a) i. m. 76–77.

³⁹ XIII. GERGELY: Const, Ap., *Ascendente Domino*, 1584. V. 25. In: Pietro GASPARRI (a cura di.): *Codicis Iuris Canonici Fontes*. Romae, Typis Polyglottis Vaticanis. 1926. I. 269. Azonban ilyen esetekben akkor is megszűnt az akadály, ha a fogadalmat elbocsátották a rendből. Ez a rend generálisát illette meg. SIPOS (1928) i. m. 208.

⁴⁰ HUSZÁR Elemér: *A katolikus házasságjog rendszere*. Budapest, Szent István Társulat, 1928. 41.

⁴¹ *Il regno*, Vol. 19. (1974) 197.

2.3. Szerzetesi fogadalom

A házassági akadály tekintetében csak a szerzetes közösségeket említi az új törvénykönyv (1088. k.). Az értelmező szabály (607. k. 2. §) alapján ezek olyan akár női, akár férfi, akár pápai, akár egyházmegyei közösségek, ahol „a tagok a saját jog szerint nyilvános, örök vagy ideiglenes, az idő lejártával azonban megújítandó fogadalmat tesznek, és közösségben testvéri életet élnek”. A CIC (1983) 1088. kánonja a *Lumen Gentium* kezdetű dogmatikus konstitúcióhoz képest pontosítást végez. A konstitúció (44. pont) a jogkövetkezmények tekintetében még nem differenciál a szerzetesi, vagy természetük szerint ahhoz hasonló fogadalomból származó életformák között.⁴² A zsinati szövegből még nem volt világos, hogy a házasságjog területén milyen joghatásbeli különbségek származnak a szerzetesi és a más jellegű fogadalmakból. A zsinati szövegeknek nem feladata a részletszabályok kidolgozása. A CIC (1983) megszentelt élet intézményeire vonatkozó értelmező rendelkezései sem különítik el pontosan a fogadalom és a más szent kötelék jogi hatásait (574. k. 2. §). Ezért indokolt, hogy a házasságjogi kánon feloldja a megszentelt élet intézményeire vonatkozó keretszabályok kapcsán jelentkező bizonytalanságokat.

A törvénykönyv átdolgozása alatt felmerült az a javaslat, hogy ne csak a szerzetesi fogadalmat tekintsék házassági akadállynak, hanem más tisztasági fogadalmat is.⁴³ Ez elutasításra került. Így a hatályos jog szerint sem képezi a házassági akadály alapját olyan fogadalom, amellyel a tagok világi intézményekben (712. k.), vagy apostoli élet társaságaiba (731. k. 2. §) kötelezik el magukat.⁴⁴ Hasonlóképpen nem házassági akadály a szüzek (604. k.), a remeték vagy anachronéták megyéspüspök kezébe tett fogadalmi sem, illetve olyan nyilvános kötelék, mellyel magukat nem szerzetes közösségben, de az evangéliumi tanácsok megtartására kötelezik (603. k.).⁴⁵

⁴² „A szerzetesi fogadalmak – illetve az olyan szent kötelékek, melyek természetük szerint hasonlítanak hozzájuk, melyekkel a Krisztushívő az említett evangéliumi tanácsokra kötelezi magát – teljesen lefoglalnak a mindenképp föltett Isten számára, úgy, hogy új és különleges jogcímen kötelezik az embert Isten szolgálatára és az Ő dicsőítésére.” LG. 44. pont.

⁴³ *Communicationes*, Vol. 9 (1977) 2.

⁴⁴ John P. BEAL: Commentary on canon 1089. In: John P. BEAL – James CORIDEN – Thomas GREEN (eds.): *New Commentary on the Code of Canon Law*. New York, Saint Paul Press, 1989. 1290.

⁴⁵ Régen tipikusak voltak az ún. társulásokban, kongregációkban tett fogadalmak, melyek csak tiltó, de nem érvénytelenítő akadályt képeztek. Sok XIX. században létrejött női rend ilyen volt: angol kisasszonyok, iskolanővérek stb.

A hatályos jog azonban másrésztől kiterjesztette a szerzetesi fogadalomból származó akadály hatályát. Nemcsak a pápai, hanem az egyházmegyei, vagyis a megyéspüspök által jóváhagyott szerzetesrendben letett örök tisztasági fogadalom is házassági akadályt képez.

2.4. Nyilvános fogadalom

Az új törvénykönyv konjunktív feltételként határozza meg, hogy a fogadalomnak nyilvánosnak kell lenni (1088. k.). Vagyis a törvényes előjáró az egyház és nemcsak az adott intézmény nevében fogadja el a fogadalmat (1192. k. 1. §). A szerzetesség és az egyes közösségek célkitűzései sosem lehetnek függetlenek az egyház egészétől.⁴⁶ Ennek szemléletes külső megnyilvánulása a fogadalom nyilvánossága. A nyilvánossághoz hozzátartozik, hogy olyan előjáró is jelen van, aki az egyház nevében elfogadja a fogadalmat. Ha nincs jelen, vagy nincs felhatalmazása a fogadalom elfogadására,⁴⁷ hiába történik a fogadalomtétel nyilvánosság előtt, nem tekintjük nyilvánosnak.⁴⁸ Az ilyen nem képezi a házasság akadályát sem.⁴⁹ Az Istentiszteleti Kongregáció 1970. február 2-án kiadott utasítása elrendeli, hogy a nyilvános fogadalom liturgikus keretek között történjen.⁵⁰ A liturgikus keretek ellenére a fogadalom szoros értelemben vett jogi aktus, amely megteremti a közösség és a szerzetes, illetve az egész egyház között a jogviszonyt (654. k.).⁵¹

⁴⁶ Jean-Marie Roger TILLARD: *Religious Life in the Mystery of the Church*. St Louis, Herder, 1967. 3. https://openlibrary.org/books/OL5551320M/The_mystery_of_religious_life

⁴⁷ Piero MONETA: *Il voto pubblico di castità*. In: AA. VV.: *Il diritto nel mistero della Chiesa*. Roma, Pontificia Università Lateranense, 2004. Vol. III. 228.

⁴⁸ Ld. az 1192. kánon magyarázatát Erdő Pétertől a CIC (1983) magyar nyelvű kiadásában.

⁴⁹ Luis NAVARRO: *Persone e soggetti nel diritto della Chiesa*. Roma, Apollinare Studi, 2000. 133.

⁵⁰ SC. Cult.: *Ordo professionis religiosae*. nr. 1–15. 1970. II. 2. *Enchiridion Vaticanum*, Vol. 3. (1968–1970) nr.1988–1974. 1239–1249.

⁵¹ GAMBARI (1986) i. m. 245–247.

3. Felmentés a fogadalom akadályá alól

A hatályos jogban az akadályok alóli felmentés rendszere jelentősen egyszerűsödött.⁵² A fogadalom akadályá alóli felmentés azonban az általános felmentési gyakorlathoz képest is tartalmaz sajátosságokat.

Jelenleg vitán felül áll, hogy a fogadalom házassági akadályá tisztán tételes egyházi jogon áll fenn, nem az isteni vagy a természetjogra vezethető vissza. Azonban még a XIX. században is voltak olyan szerzők, akik skolasztikus teológusokra (Aquinói Szent Tamás vagy Ligouri Szent Alfonz) hivatkozva azt a nézetet képviselték, hogy az ünnepélyes fogadalom isteni jogon bontó akadály.⁵³ A keresztség és a szent rend analógiája alapján azt az elvet vallották, hogy aki egyszer (ünnepélyes) szerzetesi fogadalmat tett, azt haláláig szerzetesnek kell tekinteni. Ez a koncepció azonban sem a korai egyházfegyelemből, sem a későbbi felmentési gyakorlatból nem támasztható alá. A bizonytalanság azonban időnként okozott nehézséget a felmentési gyakorlatban. A feszültség feloldására alakult ki az a gyakorlat is, hogy ennél az akadálnál nem a házassági akadály alól, hanem a fogadalom és annak jogkövetkezményei alól adják a felmentést.⁵⁴ A hatályos jogig ismert vélemény volt az is, hogy a felmentést a fogadalom ünnepélyessége alól adják, és így az érvénytelenítő akadály tiltó akadállá vált, azaz már csak tiltotta, de nem érvénytelenítette a házasságot.⁵⁵ A hatályos joggal ez a fogalmi megközelítés értelmét veszítette.

A CIC (1917) kiadásával nyugvópontra kerültek a jogdogmatikai viták. Általánosan elfogadottá vált, hogy a fogadalom tisztán egyházi jogi akadály, és a felmentés lehetőségét ezért nem lehet elvitatni. Hagyományos jelentősége miatt a fogadalom házassági akadályát azonban a kodifikált jog is ún. nagyobb jelentőségű (*maioris gradus*) akadálnak tartotta. Ennek főképp a felmentési gyakorlatban volt jelentősége. Ha nem is közérdekű, de csak valós és fontos ok esetében adták meg a felmentést. A hatályos jog már megszüntette a kisebb és

⁵² UJHÁZI Lóránd: Kritikai észrevételek a házassági akadályok alóli felmentő hatalom gyakorlására a társadalmi átalakulások és az egyházi közjó fényében. In: SZABÓ Péter – KUMINETZ Géza – UJHÁZI Lóránd (szerk.): *Ratio intellegendi et ordo vivendi. Ünnepi kötet Hársfai Katalin 70. születésnapja alkalmából*. Budapest, Pázmány Press, 2020. 283–312.

⁵³ Tipikusan ezt a véleményt képviselte: Michel ROSSET: *De sacramento matrimonii: tractatus dogmaticus, moralis, canonicus, liturgicus et judicarius*. Sancti Joannis Maurianae, 1895. I. n. 1676.; Pietro GASPARRI: *Tractatus canonicus de matrimonio*. Paris, Beauchesne, 1904. 392–393.

⁵⁴ Lincoln BOUSCAREN – Adam C. ELLIS: *Canon Law A text and Commentary*. Milwaukee, The Bruce Publishing Company, 1947. 482.

⁵⁵ Pietro Agostino D'AVACK: L'impedimento dell'ordine sacro nel diritto matrimoniale canonico. *Archivo di diritto ecclesiastico*, 1941. 193.

nagyobb akadályok közötti megkülönböztetést. A felmentési gyakorlat liberalizációja ellenére mind a *Christus Dominus* kezdetű zsinati határozat,⁵⁶ mind a *De Episcoporum muneribus* kezdetű motu proprio,⁵⁷ mind az új törvénykönyv (1078. k. 2. §) a szerzetesi intézményben tett fogadalmat felmentés szempontjából fenntartott akadálynak tekinti.⁵⁸

A hatályos szabályozás szerint a felmentés megadására pápai jogú szerzetesi intézmény esetén a Szentszék, egyházmegyei szerzetesi intézménynél a megyéspüspök jogosult (691. k. 2. §). Abban az esetben, ha az illető egyben klerikus is, a házasság megkötéséhez nem elég a fogadalom, hanem szükséges a klerikusi állapot és a celibátus alóli felmentés is.⁵⁹ A felmentési gyakorlatot a fogadalom esetén ahhoz a célhoz kellett igazítani, hogy elkerüljék a két életállapot egyidejű jelenlétét. Ezért a főszabály szerint ma sem közvetlenül a házassági akadály, hanem a szerzetesi fogadalom alól adnak felmentést, mely „magával hozza a fogadalmak, valamint a fogadalomtételtől származó összes kötelezettségek alóli felmentést (692. k.).

Halálveszély esetében a fogadalom házassági akadály alóli felmentést a főszabály alóli kivételnek lehet tekinteni. A hatályos jog ugyanis sürgető halálveszély (de nem sürgető szükség [*omnia parata sunt*], ld. 1080. k.) esetében a felmentés megadására jogosultak listáját kiterjeszti. Amennyiben az ordináriust nem lehet elérni, a plébános vagy a szabályszerűen megbízott szent szolgálatot teljesítő személy, illetve az a pap vagy diakónus, aki a házasságnál közreműködhet, felmentést adhat a fogadalom házassági akadály alól (1079. k. 2. §).

Nincs egyetértés a szerzők között, hogy ilyen esetben is közvetlenül a fogadalom, vagy csak a házassági akadály alól adják a felmentést. Halálveszély esetében ugyanis olyan szolgálattelvő is adhat felmentést a házassági akadály alól, aki a fogadalom alól nem (plébános, pap, diakónus [1079. k. 2. §]). A törvényt magyarázat általános szempontjai alapján valószínűbbnek tűnik, hogy ilyen esetben a főszabály alóli kivételről van szó. A szolgálattelvő nem a fo-

⁵⁶ A II. Vatikáni Zsinat *Christus Dominus* kezdetű dekrétuma a püspökök pásztori szolgálatáról az Egyházban. 1964. október 28. <https://tinyurl.com/4j4apv8w>

⁵⁷ VI. PÁL: *De Episcoporum muneribus* (mp.), 1966. VI. 16. *Acta Apostolicae Sedis*, vol. 58. (1966) 467–472.

⁵⁸ Mario Francesco POMPEDDA: Impedimenti. In: AA. Vv.: *Il matrimonio nel nuovo Codice di Diritto Canonico*. Padova, Torreglia. 1984. 195.; Christian HEITZMANN: *La potestad de dispensar de las leyes universales*. Tesi dottorale discussa presso rallora Centro Accademico Romano della Santa Croce. Roma, Centro Accademico Romano della Santa Croce, 1989.

⁵⁹ Juan Ignacio BAÑARES: Commentary on canon 1088. In: Ángel MARZOA – Jorge MIRAS – Rafael Rodríguez–OCAÑA (eds.): *Exegetical commentary on the Code of canon law*. Montreal, Wilson & Lafleur, 2004. 1198.

gadalom, hanem csak a házassági akadály alól adja meg a felmentést. Egyes szerzők ezzel a véleménnyel ellentétes álláspontot képviselnek, és a felmentő hatalom kiterjesztő értelmezését vallják. Szerintük a szolgálattevő ilyenkor is a házassági akadály igazi oka, a fogadalom alól és nem pusztán a házassági akadály alól adja a felmentést.⁶⁰ Ez a kiterjesztő értelmezés teológiai szempontból érthető, minthogy ne legyen két összeegyeztethetetlen életállapot egyszerre jelen. A kiterjesztő jogértelmezés a hatályos joganyagból azonban nem látszik alátámaszthatónak (691. k.). A felmentő hatalom szabályozását megalapozó 1079. kánon általános szabályt fektet le halálveszély esetére. Különös eseteket nem említ. A jogalkotó nem kapcsolt a fogadalom akadályá alóli felmentéshez *lex specialist* a halálveszély esetére, amely lerontaná az általános szabályt. A szolgálattevő halálveszély esetén más fenntartott akadály esetében sem a kiváltó ok (büntett, szent rend diakónusi fokozata stb.), hanem a jogkövetkezmény, a házassági akadály alól ad felmentést. Nem világos, hogy ez az örök, nyilvános szerzetesi fogadalom házassági akadályá kapcsán miért lenne másképp. A jogalkotó ezt a jogértelmezési nehézséget részben feloldja hiszen a házasságot kötött szerzeteseket magánál a ténynél fogva elbocsátottnak tekinti (694. k. 2°). Így egyébként sem alakulhat ki kettős életállapot a személy életében.

A fogadalom akadályá megszűnik akkor is, ha az örök fogadalmat tett szerzetes jogszerűen, a Szentszék engedélyével csak világi intézménybe vagy apostoli élet társaságába lép át (684. k. 5. §). Ezekben az intézetekben tett fogadalmak ugyanis nem képezik a házassági akadály alapját. Az új intézetben tett fogadalomtételig a házassági akadály alapját képező szerzetesi fogadalom továbbra is köti a személyt (685. k. 1. §). Ez alól kivétel, amikor az új intézetbe való átlépés egyben a szerzetesi intézményből való kilépéshez kapcsolódik (691. k. 1. §, 692. k.). Ilyenkor a törvényesen megadott és a taggal közölt távozási engedély, hacsak a közlés alkalmával maga a tag vissza nem utasítja, magánál a jognál fogva magával hozza a fogadalmak, valamint a fogadalomtételtől származó összes kötelezettségek alóli felmentést (692. k.). Ez azonban történhet anélkül is, hogy a személy új világi intézménybe vagy apostoli élet társaságába lép át.

⁶⁰ CHIAPPETTA i. m. 320. Ld. még Luigi SABBARESE: *Il matrimonio canonico nell'ordine della natura e della grazia*. Urbaniana University Press, Roma, 2006. 221.

4. A házassági akadály terjedelme a keleti *sui iuris* egyházak esetén

A Keleti Egyházak Kánonjainak Törvénykönyve (CCEO)⁶¹ 805. kánonja lényegében megegyezik a hatályos latin Kódex szövegével. A keleti jog saját hagyománya miatt azonban a jogszabály egyes kifejezései eltérő mögöttes tartalommal rendelkezhetnek.

A CIC (1983) szabályozása alapján a remeték a megyéspüspök kezébe teszik le fogadalmukat (603. k.). Mivel ez a szerzetesközösségen kívül történik, nem képezi a házassági akadály alapját (1088. k.). A keleti *sui iuris* egyházakban azonban a remeték örökfogadalmas szerzetesek (CCEO 481. k.). Szerzetesi közösségben töltött legkevesebb hat év után van lehetőség remete életformára. Továbbá szükséges az előjáró engedélye, aki a megadás előtt konzultál a saját tanácsával (CCEO 482. k.). A remete továbbra is az előjáró kormányzati hatalma alatt marad, és vonatkoznak rá a szerzetesi fogadalomból származó kötelezettségek (CCEO 484. k.). A CCEO sem említi a remetét a fogadalom házassági akadály kapcsán. Mivel azonban a remeték a keleti jog értelmében örök fogadalmas szerzetesek is, a házassági akadály rájuk is vonatkozik.

Az ortodox egyházakból a katolikus egyház teljes közösségébe áttérő szerzetesek fogadalmának jogi kötelező ereje is vet fel kérdéseket. Az ilyen személyek fogadalmának morális vetülete vitán felül áll, de a fogadalom jogkövetkezménye, illetve annak házasságjogi következménye kapcsán eltér a szerzők véleménye. Victor Pospishil szerint például amennyiben az ilyen személy házasságot szeretne kötni, kérhet felmentést a fogadalom alól. A szerző nincs arról meggyőződve, hogy ez a felmentés feltétlenül szükséges a házasság érvényes megkötéséhez.⁶² Ezzel egyet lehet érteni, hiszen a ténykétség esetén a felmentést meg lehet adni, amennyiben a hatáskörrel rendelkező hatóság egyébként megszokta adni a felmentést [CIC (1983) 14. k.; CCEO 1496. k.]. A II. Vatikáni Zsinat *Unitatis Redintegratio* kezdetű határozatából⁶³ – mint-hogy „a Keleti Egyháznak [...] joguk van a saját egyházfegyelmük szerinti kormányzathoz” (16. pont) – azonban inkább arra a következtetésre juthatunk,

⁶¹ *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*. Città del Vaticano, 1990. Magyarul: *Keleti Egyházak Kánonjainak Törvénykönyve*. Fordította: RIHMER Zoltán. Nyíregyháza, Szent Atanáz Görög Kat. Hittudományi Főiskola, 2012. A továbbiakban: CCEO.

⁶² VICTOR POSPISHIL: *Eastern Catholic Marriage Law*. Brooklyn, Saint Maron Publication, 1991. 306.

⁶³ A II. Vatikáni Zsinat *Unitatis redintegratio* kezdetű dekrétuma az ökumenizmusról. 1964. november 21. https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19641121_unitatis-redintegratio_hu.html

hogy a fogadalom érvényességét és annak joghatásait az ortodox egyházak saját joga határozza meg. Így logikusabbnak tűnik, ha az ortodox Egyházakból a Katolikus Egyházba átjött szerzetesekről úgy gondolkodunk,⁶⁴ hogy azok megőrzik az ortodox egyházban betöltött jogállásukat. Az áttért szerzeteseknek az eredeti rítusuknak megfelelő keleti *sui iuris* egyházban kell a fogadalomból származó kötelezettségeknek⁶⁵ eleget tenni.⁶⁶ Az áttérésre a CCEO és a keleti *sui iuris* egyházak tagjaira vonatkozó jogi előírások vonatkoznak (CCEO 1. k.). A fogadalom alóli felmentés szükségessége pedig azon múlik, hogy a fogadalom megfelel-e azoknak a követelményeknek (nyilvános, örök és szerzetesi), melyek a katolikus egyház jogrendszerében is létrehozzák a házassági akadályt.

A keleti *sui iuris* egyházak kapcsán meg kell említeni a pátriárka felmentő hatalmát. A pátriárka az eparchiális püspök mellett felmentést adhat a területéhez és a saját *sui iuris* egyházához tartozó eparchiális szerzetes közösségekben tett örök, nyilvános szerzetesi fogadalom alól.⁶⁷

5. Nyitott kérdés a fogadalom alóli felmentésre vonatkozóan

A hatályos latin jog szerint nemcsak a törvényesen megadott és a taggal közölt távozási engedély (692. k.), hanem a jognál fogva való elbocsátás (694. k.) is a fogadalomból származó jogok és kötelezések alóli felmentést eredményezi (701. k.). A szerzetes, aki akár csak polgári fórumon házasságot kísérel meg, magánál a ténynél fogva elbocsátottnak számít (694. k. 1. §. 2°). Tettével együtt megszűnnek a fogadalomból származó kötelezettségei és jogai, a fogadalom házassági akadályával együtt. Egyes kánonjogászok nem alaptalanul ezt jogalkotói következetlenségnek tekintik.⁶⁸ Szerintük a jog a büntetendő cselekményt a házassági akadály alóli felmentéssel „jutalmazza”.⁶⁹ Megszentelt

⁶⁴ Az Ortodox Egyházakból áttérő klerikusokkal kapcsolatban a jogalkotó kifejezetten rendelkezik. Gyakorolhatják a szent rendet a hatáskörrel rendelkező hatóság intézkedése szerint. OE 25. pont; CCEO 899. k.

⁶⁵ „[...] akik bármely nem katolikus Egyházban vagy közösségben keresztkedtek meg, de visszatérnek a teljes katolikus közösségbe, bárhol a világon tartásuk meg saját szertartásukat, becsülik és amennyire képesek, szerinte éljenek.” OE 4. pont. Ld. még CCEO 35. k.

⁶⁶ Az ortodox Egyházakból a Katolikus Egyházzal teljes közösségre lépő személyek jogállásáról a Keleti Egyházak Törvénykönyve a 896–901. kánonokban bővebben is szól.

⁶⁷ CCEO 795. k. 2. §; CCEO 549. k. 2. § 2. Ld. még Luigi SABBARESE: *Commento al Canone 805 del CCEO*. In: Pio Vito PINTO (a cura di): *Commento al Codice dei Canonici delle Chiese Orientali*. Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 2001. 677.

⁶⁸ KUMINETZ Géza: *Katolikus házasságjog*. Budapest, Szent István Társulat, 2002. 162.

⁶⁹ Uo.

Élet Intézményeinek és az Apostoli Élet Társaságainak Kongregációja 1997-ben hivatalos válasz formájában lényegében ezeket a szerzői véleményeket erősítette meg.⁷⁰ Ennek értelmében, ha az örökfogadalmas szerzetes polgári fórumon házasságot kísérel meg, később a kánoni forma szerint megkötött házassága is érvényes lesz. A büntetendő cselekmény következtében ugyanis *ipso iure* bekövetkezik az elbocsátás, illetve a jogok és a kötelezettségek alóli mentesülés. A házasság érvényességét az sem érint, hogy a (polgári) házassági kísérlettel fellép az önmagától beálló egyházi tilalom is (1394. k. 2. §). A tilalom, mint egyházi jogi büntetés jogkövetkezménye miatt a személynek „tilos” a szentségekhez járulni (1332. k., 1331. k. 1. §. 2°). Amennyiben a tilalom alatt lévő személy mégis felveszi a szentséget, a tilalomhoz rendelt tiltó jogkövetkezmény csak a megengedettséget érinti, de nem az érvényességet. Más érvénytelenségi ok eredményezheti a házasság érvénytelenségét, de az független a bűncselekményből származó tilalomtól. Nem befolyásolja a házasság érvényességét az sem, hogy a házassági kísérlettel nemcsak az önmagától beálló egyházi tilalom, hanem ez egyházi tilalomból származó esketési tilalom is fellép (1071. k. 5°). Egyrészt az esketési tilalom alól az ordinárius felmentést adhat. Másrészt, itt is elmondható, hogy az egyházi tilalom, mint cenzúra ellenére kötött házasság az esketési tilalmakra vonatkozó általános elv alapján, csak a házasság megengedettségét, de nem annak érvényességét érinti.⁷¹

A fentiek alapján kérdéses az örökfogadalmas szerzetes kánoni házasságkötési kísérletének a megítélése is, ha azt nem előzte meg polgári házasság, vagy más olyan cselekmény, amely miatt magánál a ténynél fogva elveszítené a fogadalomból származó kötelezettségeit és jogait. Egyes szerzők szerint amennyiben elfogadjuk, hogy a 694. kánon 2. pontja a kánoni forma szerinti házassági kísérletet is magában foglalja, akkor ez azt is jelentheti, hogy a kánoni házassági kísérlet egyszerre szabadít meg a fogadalomból származó jogkövetkezményektől, köztük a házassági akadálytól, és hozza létre az érvényes házasságot.⁷² Logikusabb azoknak a szerzőknek a véleménye, akik azt állítják, hogy ez az elmélet a hatályos törvénykönyv szövegéből nem támasztható alá.⁷³ Az ilyen házasság érvényességét éppen az akadály léte miatt nem fogadhatjuk el. Az igaz, hogy szerzetes ez esetben is magánál a ténynél fogva szabadul a

⁷⁰ C Rel., Resp., 1997. I. 28, Prot. n. 6140/97.

⁷¹ UJHÁZI Lóránd: Esketési tilalmak a Katolikus Egyház hatályos jogában. *Sapientiana*, 2014/1. 103–104.

⁷² Velasio DE PAOLIS: *La vita consacrata nella Chiesa*. Bologna, Manuali Di Diritto Canonico, 1992. 384.

⁷³ KOWAL (1999) i. m. 59.

fogadalomból származó kötelezettségektől, beleértve a házassági akadályt is, hiszen házasságot kísérelt meg. Érdeemes megjegyezni, hogy az egyházi házassági kísérletre csak egyéb bűncselekmény (egyházi okiratok meghamisítása 1391. k.) vagy a szolgálattevő súlyos hanyagsága okán kerülhet sor. Utóbbi esetben a szolgálattevő nem folyatta le a házasság előtti kötelező vizsgálatot. A kereszteltek anyakönyvéből és egyéb dokumentumokból ki kell, hogy derüljön, hogy az illető örök szerzetesi fogadalmat tett és az akadály okán nem köthet házasságot (1063–1072. kk.).⁷⁴

A CIC (1917) ebben a tekintetben sokkal koherensebb és logikusabb volt. Az ugyanis csak a fogadalom alóli felmentés esetében (de nem a szerzetes közösségből való elbocsátás, beleértve magánál a ténynél fogva beálló elbocsátást [CIC (1917) 646. k.]) biztosította a fogadalom házassági akadályát alóli felmentést.

Mindebből egyes szerzők nem alaptalanul jutnak arra a következtetésre, hogy a hatályos jogban nincs igazi jelentősége a fogadalom házassági akadályának.⁷⁵ Érdeemes megjegyezni, ha van is igazság abban, hogy a hatályos jogrendszerben a fogadalom házassági akadályát kapcsán vannak inkohereenciák, ez az akadály, mint értékjelző szabály továbbra sem felesleges.⁷⁶ A jogalkotónak ráadásul jogterületi szempontokat kellett harmonizálni, illetve a szerzetesi fogadalomhoz kapcsolt hagyományos, illetve zsinati elveket kellett egy kánonba sűríteni.

6. Következtetések

Az egyház történelmében fokozatosan artikulálódott, hogy a tisztasági fogadalmat tett személyek életállapota nem összeegyeztethető a házassággal. Ez az elv először teológiai alapokkal rendelkezett, és a jogi védelem csak idővel alakult ki. Ez utóbbi főképp büntetőjogi szabályokat jelentett, és csak idővel nyert a terület házasságjogi dimenziót. A házasság védelmét klasszikusan a házassági akadályok biztosítják. A fogadalom, a szent rend házassági akadályához hasonlóan atipikusnak tekinthető. Közvetlenül a házasságot, de közvetve a szerzetesi fogadalmat is védi.

⁷⁴ UJHÁZI Lóránd: Lelkipásztori gondoskodás és házasság megkötését megelőző teendők az egyház hatályos jogában (1063–1072. kán.). *Iustum Aequum Salutare*, 2015/3. 67–81.

⁷⁵ KOWAL (1999) i. m. 30–31.

⁷⁶ SZABÓ Péter: *A keleti egyházak szentségi jog*. Nyíregyháza, Szent Atanáz Hittudományi Főiskola, 2012. 250.

A hatályos jog a házassági akadályok rendszerét egyszerűsítette. A jogalkotó már nem tesz különbséget a házassági akadályok kapcsán a megengedettséget és az érvényességet érintő fogadalom között. Meghatározza azonban a fogadalomnak azokat a feltételeit, amelyek szükségesek ahhoz, hogy létrejöjjön a házassági akadály. A hatályos jogban csak az örök, nyilvános és a szerzetesi közösségben tett fogadalom képezi a házasság akadályát. A jogalkotót az általános egyszerűsítési szándék mellett a zsinati elvek is motiválták. Ha valóban a krisztushívők egyenlő méltósággal rendelkeznek, és az életszentség minden életállapotban megélhető, illetve a házassághoz való jogot, amennyire csak lehet biztosítani kell, akkor logikátlan lett volna a fogadalom akadályának túlságos kiterjesztése.

Az 1088-as kánon szövege azonban éppen a rövideje okán magyarázatra szorul, és más jogterületek, mint az egyházi alkotmány-, a szerzetes- és a büntetőjog ismeretét tételezi fel. A kapcsolódó és az értelmező jogszabályokból azonban többen arra a következtetésre jutnak, hogy a fogadalom akadály a jelen formájában nem képez komoly védelmet. Ez különösen igaz a házassági kísérletre vagy más olyan bűncselekményre, amelynek az a következménye, hogy a szerzetes a ténynél fogva mentesül a fogadalom jogkövetkezményeitől beleértve a házassági akadályt. A jogos kritikák ellenére a fogadalom akadályát jelentős jogszabályhelynek kell tekinteni, amely a jogrendszer egészébe illesztve értékjelző funkcióval rendelkezik.